

In de etalage

Stedelijk Museum Kampen

Tamboertrommels: een kleine geschiedenis

door René van Mierlo

De collectie van het Stedelijk Museum Kampen telt enkele trommels die jarenlang niet zichtbaar zijn geweest voor het publiek. Eigenlijk waren zij verworpen tot een ondergeschoven kindje. De trommelvellen waren gescheurd, de metalen trommellichamen waren roestig geworden en vertoonden scheuren en er was schade in de verflaag. De houten lijsten, die de vellen op hun plaats houden en waarmee je deze met behulp van de tussen de lijsten bevestigde touwen kunt spannen, hadden enkele spanningscheuren. Bij een van de trommels was een van de touwen op de onderlijst doorgescheurd, terwijl bij een andere trommel dat het geval was bij een van de leren spanbandjes. Verder waren de trommels bijzonder vuil.

Gezien dit alles is het geen wonder dat ze niet aan het publiek getoond werden en dat is bijzonder jammer, want de trommels vertellen een stukje militaire geschiedenis. Op één van de trommels is een handgeschreven etiket aangebracht, waarop te lezen valt: '3 Trommels der voorm. Dienst-de Kamper Schutterij, Ao. 1821'.

De Kamper Schutterij

Al sinds de middeleeuwen beschikte een stad over een Schutterij. Kampen vormde daar geen uitzondering op. Hoofdtak van de Schutterij was het verdedigen van de stad in oorlogstijd, maar ook tegen andere zaken die de stad konden bedreigen, denk daarbij aan branden en in het geval van Kampen in het bijzonder aan overstromingen.

Tot 1814 waren schutterijen puur plaatselijke instellingen. Met de komst van koning Willem I dat jaar werden zij eenvormig georganiseerd. Wapens en uitrusting werden door de staat verstrekt, maar de steden draaiden zelf op voor de kosten van onderhoud en vervanging.

Steden met meer dan 2500 inwoners kenden een dienstdoende Schutterij, in de overige steden was sprake van een rustende Schutterij die pas actief werd in geval van oorlog.

Aantreden van de schutterij op de Nieuwe Markt. Collectie SNS Historisch Centrum / Frans Walkate Archief.

Naast de schutterijen werd de militaire macht in de 19de eeuw gevormd door het geregelde leger.

Het regiment schutters in Kampen bestond uit acht compagnieën die elk ongeveer veertig man telde. Gedurende de zomermaanden werd er eenmaal in de veertien dagen geoefend en wel op de dinsdagavond. Een gratis spektakel voltrok zich dan voor de ogen van de Kamper bevolking. Om 17.00 uur werd aangetreden op de Nieuwe Markt. Hier bevond zich ook het Schuttersmagazijn waar de wapens en munitie waren opgeslagen. Eerst werd het appel afgenomen en na een serie commando's waaronder het 'Presenteer geweer!', marcheerde de troep onder het oog van het Kamper publiek en begeleid door het in 1843 opgerichte Stedelijk Orkest richting het militaire oefenterrein de Zandberg in IJsselmuiden. Tamboers zorgden ervoor dat het marstempo aangehouden werd. Na afloop van de oefening marcheerde men terug naar de stad. In het laatste kwart van de 19de eeuw was het inmiddels traditie geworden om bij terugkeer in de stad - wederom begeleid door het Stedelijk Orkest - door de straten te paraderen.

De twee tamboertrommels voor de restauratie. Foto: Restauratie Nijhoff Asser; bewerking Remy Steller.

Per 1 januari 1906 kwam er een eind aan dit fenomeen waar publiek en deelnemers van genoten. De Schutterij werd met de invoering van de Landweerwet van 1902 afgeschaft. Voortaan werd het land beschermd door het reguliere leger. Voor de lokale overheid was op dat gebied geen taak meer weggelegd.

Erfgoedprijs

Jaren later kwamen enkele van de schutterstrommels die aan dit mooie stukje Kamper geschiedenis refereren in de collectie van het Stedelijk Museum terecht. De conditie waarin zij verkeerden leidde tot een kwijnend bestaan aldaar. Iets wat de Kamper trompettist en muziekdocent Leo Torn en zijn vrouw een doorn in het oog was. Toen de gemeente Kampen in oktober 2013 de BNG Bank Erfgoedprijs won, een bedrag van 25.000 euro, en vervolgens een prijsvraag uitschreef voor ideeën met betrekking tot behoud en beheer van cultureel erfgoed, dienden zij een idee in om de trommels te laten restaureren. En met succes. Het was een van de initiatieven vanuit de Kamper bevolking die scoorden. Twee trommels die representatief waren voor het geheel konden van dat bedrag gerestaureerd worden.

De twee gerestaureerde trommels worden bekeken door de initiatiefnemers van het project Leo en Stieneke Torn. Van links naar rechts Theo van Mierlo, Stieneke Torn, René van Mierlo en Leo Torn. Foto: Freddy Schinkel, IJsselmuiden © FS20190914.

Restauratie

Het museum zou als opdrachtgever voor de restauratie fungeren. Wat volgde was een zoektocht naar een goede restaurator die dit delicate werk aankon. Een hele tijd later - voorjaar 2016 - kwamen we uit bij het Amsterdamse bedrijf Restauratie Nijhoff Asser. Daar zag men de restauratie wel zitten nadat eerst foto's waren gedeeld en vervolgens de trommels die kant op werden gestuurd voor een eerste kennismaking. Tegenvaller was dat hun orderportefeuille voor dat jaar al vol was. Uiteindelijk vond de restauratie plaats in het eerste kwartaal van 2017. De uitvoering was in handen van restaurator Herre de Vries. Een citaat uit het behandelingsverslag: 'De trommels zijn van buiten en van binnen gereinigd. Het doorgesleten touw van de grote trommel is gerepareerd met strengen linnen garen. Deze zijn met dikke stijfsel in het oude touw verlijmd en om het uiteinde van het touw vastgebonden.

Het kapotte leren spanbandje is bevochtigd door een dampdoorlatend membraan. Daardoor kon het weer in model worden gedrukt en van een nieuw naaisel met linnen garen voorzien worden door de bestaande gaten. De naar buiten gekrulde rand van het bovenvel van de kleine trommel en de naar

binnen gekrulde rand van het ondervel van de grote trommel, zijn op dezelfde manier bevochtigd en gevlakt. Om meer beweging in het perkament toe te laten, zijn de vellen met een zeilsteek aan elkaar genaaid. Hiervoor is dun transparant garen gebruikt. Eenzelfde reparatie, maar dan met vlasgaren, is ooit al uitgevoerd op het bovenvel van de grote trommel. Deze is nog grotendeels zichtbaar. De nieuwe restauratie zit er onder. Het restauratie naaisel is afgedekt met een laag Japans papier dat geverfd is in een kleur die bij de sfeer van het oorspronkelijke perkament past.'

Presentatie

Eind april was het werk gereed en kwamen de trommels terug. Weliswaar niet geschikt om te bespelen, maar nu wel zo gerestaureerd dat ze weer jaren mee kunnen en fraai genoeg zijn om tentoongesteld te kunnen worden. Uiteindelijk werden de trommels opgenomen in de vaste presentatie van het Stedelijk Museum Kampen. De feestelijke onthulling daarvan vond plaats op Monumentendag 14 september 2019. Uiteraard in het bijzijn van initiatiefnemer Leo Torn en echtgenote Stieneke en vele andere belangstellenden.

Geraadpleegde literatuur:

- J. Kroon, 'Een stad met twee schutterijen', *Kamper Almanak* (2006) 139-154.
- A. Selles, 'Schutters van de vorige eeuw', in: [Aalt Selles], *Kampen in vroegere tijden* (Kampen 1990) 138-140.